

M. SEYİDOV'UN ŞİİRLERİNDE SANAT KONUSU

Türkmenistan'ın bağımsızlığını kazanması bütün hayat şekillerinde, cemiyet anlayışında, ayrıca edebiyatında büyük değişikliklere sebep oldu.

Türkmen realistik edebiyatının vekilleri B. Kerbabeyev'e, G. Burunov'a, A. Gulmuhamedov'a, O. Vepayev'e 20-30'lu yıllarda ne kadar kötü gözle bakıldığına bakalım. Bunlar eski totoliter rejimin metotlarının neticesiydi. Bu hastalık 50'li 60'lı yıllarda da yok olup gitmedi. B. Garriyev, M. Kösa-yev, O. Abdolov gibi yazarlar tarihi doğru öğrendikleri için haksız ceza yemişlerse, B. Kerbabeyev, 2. Gurban sahedov, C. İlmıradov gibi şairler Stalinizm'in acı tokadını yediler. Daha 50'li yılların ortalarında şiir alemimizin tanınmış vekillerinin birisi olan M. Seyidov (1925-1987) her türlü iftiralarından dolayı moralen çökertildi. Onun hakkında hiçbir ilmi iş yapılmayıp, özel monografiler yazılmayıp, sadece boş sayımlarda adının geçmesiyle yetinildi. Gerçekten hakkettiği Mahtumkulu devlet ödülü bile ona hayatta iken reva görülmedi. Yetenekli şair dünyaya veda ettikten sonra, 1989'da ancak bu şerefli isme layık görüldü. Bu da M. Seyidov'un ömrüne, şairliğine çok büyük zarar verdi. Böylelikle bu yetenek özel, geniş bir ilmi araştırmanın kenarında kaldı. Burada bir şeyin üstünde durmamız yararlı olacak; bu makalenin yazarı tarafından 1995 yılının Eylül ayında "Mammet Seyidov'un şiir dünyası" adlı ilmi iş yapıldı. M. Seyidov kendisinin onlarca kitabı ile okurlarının derin söygüsüne (sevgisine), eleştirmenlerin ve yazarların arasında da büyük saygısına sahip oldu. Onun eserleri edebiyat eleştirmenlerinin konuşmalarına sıcak tartışmalara konu, onun adı ise Türkmen edebiyat tarihine girenlerden oldu. Biz de makalemizde M. Seyidov'un eserlerindeki sanat konusunun işlevini analize etmeyi amaçladık.

M. Seyidovun daha ilk kitaplarında sanat, şiir doğrultusundaki eserleri yerini bulmuştur. Şairin "Çöl Rivayeti" adı altındaki kitabında "Çöl akşamının türküsü" adlı mesnevisi var. O mesnevide şair kendisinin sanata olan bakışını belirtiyor. Özellikle, sanata yaşamın, hayatın en büyük bulgularının birisi olarak bakılıyor. Sanat bu hayatın ve güzelliğin en sıkı, en iyi arıtılmış bölümüdür.

Dr. Baba SARIYEV
Mahtumkulu Devlet Ü. Filoloji B.

Türkmen Türkçesinden Aktaran:
Bat r KUDAYGULUEV

Niçin gönüller sanata her zaman aşık? Çünkü o diriliği hatırlatıyor, gönülse her zaman yaşama, hayata, güzelliğe kavuşmak istiyor. Sanat kayıplığın ve cansızlığın zıttıdır.

Çöl ağşamı ne hezil çopan yiğdin goşunda...
Görün, nöçe pervana bir çıranın daşında.

*Çöl akşamı ne güzel çoban yiğdin yanında
Bakın, nice pervane bir ışığın uğruna*

Pırlanıp yör, pırlanıp, ondan elin üzmeyöm,
Gice yetti bir çene, hiç kim gözün süzmeyör,

*Dönüyor, hep dönüyor ondan hiç vazgeçmiyor
Gece yarımından aştı, kimse gözünü kırpmıyor.*

Sizem aşık, pervana, bir çıranın uğruna
Bizem aşık, pervana, bir şahırın şıgrına.

*Siz de aşık, pervane, bir ışığın uğruna
Biz de aşık, pervane, bir şairin şiirine*

Şiirde birkaç tane gencin toplanıp, Mollanepes'in şiirlerini dinlediği ustalıkta anlatılıyor. Şiirin esas özelliği onda Şiirin hayatla paralellikteki reel yaşamın gösterilmesidir.

Mollanepes'in şiirleri bir ışık, o ışığın çevresindeki şiir aşıklarının pervane olduğunu, gerçek hayattaki ateş pervanelerinin durumu ile paralellikte sunuyor. Gerçek hayatla şairin kendisinin yarattığı hayali dünya birbirini sürüklüyor.

"Çıra söndü dostlarım dana golay irkildi,
Menin bolsa nazarım al asmana dikildi.

*İşık söndü dostların hepsi uyuya kaldı
Benimse nazarlarım asumana dikildi.*

Şimden yankı setirler mana çavup çakıp dur
Gözlerime yetirmân men ukımı kakıp dur.

*Hala o hoş satırlar bana fısıldıyorlar
Gözlerime yetmeden uykuya çalıyorlar*

Yeke galsa elımdam şanırların endiği
Çeşme yalı hıyalım ızın üzmân akıp dur

*Yalnızlıkta şairin her zamanki bu hali Çeşme
gibi, hayaller, bitmeden akıyorlar.*

Ukım şindem gelenok, gîce bolsa akıp dur
Hıyalımın henrası, yıldızlar gaş kakıp dur

*Uyku hala gelmedi, gece ise akıyor
Hayalimin dostları, yıldızları göz kırpmıyor.*

Işık söniyor, ama sanat yaşama ediyor. Bazen okunmuş şiirlerin satırları şaire yıldızlar gibi fısıldıyorlar, bazen onun hayalleri çeşane gibi akıyorlar çevre ise kapkaranlık gece devam ediyor. Görüldüğü gibi sanat ve yaşam aynı biçimde, aynı yaşama hakkı olan şeyler olarak yorumlanıyor. Şairin ergenliğini gösteren ise onun dünyayı sanatla paralellikte, aynı çizgide şekillendirmesidir. Aslında hayal olan şiir dünyası fiziksel gerçeğe dönüşüyor.

Bunun böyle alt olduğunu şairin kullandığı metaforalar da kanıtıyor. Gece de, hayal de akıyorlar.

*Bir sözüm bar, poeziyan cadılaycı asmanı
Aşıkların hassan, ışık mülkünün soltanı.*

*Bir sözüm var şiirlerin çok sihirli seması
Aşıklara akraba, aşk mülkünün sultanı*

*Hayı yıldız aytsana birce görüp galayın Onu
şunca daşlıktan gözlerime silayım*

*Hangi yıldız söyle de bir kerecik göreyim
Onu bu uzaklıktan gözlerime alayım*

Daha sonra aynı şiir semaya dönüşüyor. Şair bu şiir semasında Mollanepes'in yıldızını görmek için, gözlerini göğe dikiliyor, fakat bütün yıldızlar aynı gibi.

Evet aynı gibi ama aslında:

*Menzeş iki yıldız döretmândir gîn asman
Sözleyarsin can oğul yıldızları tanamam*

*Benzer iki yıldız yaratmamış asuman
Konuşma yıldızları hiç mi hiç tanumadan*

Evet, Mollanepes'in geniş asumanında sihirli

sanat, şiirin büyüklüğünü, kuvvetli ışığını ve etkisini dış dünyanın detayları ile gösterebiliyor. Bu şairin yaşama sanatın ne derece içiçe olduğunu gözönüne getirebildiğini gösteriyor. Şiiri yapan, onun iskeletini oluşturan tüm detaylar değişiyor. Eser başlı başına bir dünyayı, herşeyin hareket ettiği bir alemi hatırlatıyor. Hatta burada şiirin hece ölçüleri ve kafiyesi de ideal anlamda bir ehemmiyete sahiptir. Mesnevi rüzgar gibi akan duyguların ve Fikirlerin stilidir. Satırın 15 heceli olması ise o rüzgarın devamlı ve aynı hızda, esintinin ise cana yakın olmasını sağlıyor. Yani sanat hakkındaki bu şiirin kendisi sanatın güzel örneği diyebiliriz. Zaten şair boş yere onu türkü olarak açıklamamış. Gerçektende onda Türkmen Türküsünün maneviyatı, kalbe yakınlığı, şirinliği, felsefe derinliği var.

M. Seyidov şiirlerinde sanatın esas vazifesi gerçek hayatı beyan etmektir fikrini savunuyor. Kendisinin çeşitli kahraman, manevi ışıklara zengin şiirlerinde, sanatın dili ile onun esas manası doğrultusunda fikirlerini açıklıyor.

Giden bir dünyâsi çöküpdür köle
Ovadan yıldızlan, ak kümüşlerin.
Gadım zaman şunun yalı giceler
Suv periler suva düşermişlerin.

*Büyük bir dünyası çökmüş bak göle
Güzel yıldızların, ak gümüşlerin
Çok eskiden sn perileri suya
Giriyorlarmış hep böyle geceleyin.*

Suv yüzünde galkıcağlap, gulaçlap
Hol yüzüp yör asmanın ak cereni
Belki şoldur suv perisi diyilyân
Şahırlan vasp edip söyüp yöreni

*Su yüzünde keyifle kulaçlayıp
Yüzüyor bak semanın ak ceylanı
Belki odur su perisi denilen
Şairlerin namuna şiir yazanı*

Arasında bu ovadan kenizlen
Tılladan gupbası kümüş şelpeli
Suv perisin düşür dostum surata
Ak gündize onu sovgat edeli.

*Arasında bu güzel perilerin
Altında başlığı, gümüş saçaka
Dostum resmini çek su perisinin
Hediye edelim onu ak gündize*

Bu şiir dünyanın güzelliği ve onun sanattaki güzel yansıması hakkında. Sanat hayatın, bu örnekte ay ışıkları ile aydınlanan semanın yansımasıdır. Burada yansıtıcı rolünü göl yapıyor. Elbette bu örnekte gölün asıl manasında kullanılmadığı belirtmek gerekiyor. M. Seyidov'a göre, sanat aleminde bu gölün yerini ilham adlı "sihir" alıyor. İlhamın şair kalbinde coşkuyla kaynayıp (gölün durumu) dünyanın resmini çekmesi hakkındaki şairane düşünce şairin şiirlerinin orijinale nasıl zengin olduğunu apaçık belirtiyor.

İlham denilen şey sanatta en önemli ve sırlı duyguların biridir. Hayatın etkisi ile şairin kalbinin coşkusu ve bu coşku neticesinde de sanat eserinin hayata merhaba demesi de ilhamla sıkıdan sıkıya bağlıdır. M. Seyidov'un şiirlerinde ilhamın temel çeşmeleri ve onun insanlıktaki ehemmiyeti hakkındaki görüşler de az değil. Bazı insanlar ilhamı zevk ile karıştırıyorlar ya da ufacak bir coşkuyu bile ilham olarak görüyorlar. Zevk, hayattan alınan, beden ve ruhen kalkınmaların her insanda olanıdır, olabilenidir, ilham ise daha büyük, şeylere bağlılıkta çok büyük ve uzun süren ruhi hadisedir. Coşku, ilhama göre daha küçük daha havalı ve yüzeysel olup bitiyor. İlham yeteneğe bağlıdır, o yeteneğin arkasına saklanarak, dalın ve yaprağın aynı tohumdan olup bittiği gibi, yeteneğin, kalbin içinden çıkması, bitmesidir.

İlhamın çeşmeleri nerededir? Kaynağı nedir? Şairin şiirlerinde olduğu gibi ilhamın kaynağı tabiat ve hayatın güzellikleridir. Şairin bu konudaki düşünceleri sadeliği, dürüstlüğü ve kesinliği ile gerçeğin kendisini hatırlatıyor.

İlham nâme? Şu sovalı gaytalap
Gırdım men yetdiğinden sesimin.
İne ilham diyip görkezin mana
Acı göcelesin, süyci kösügin

*İlham nedir? Bu soruyu tekrarlayıp
Bağrdım sesim yettiğince
İşte ilham diye gösterin bana
Acı kısmını da, tatlısını da.*

İnsan kalbim aydratının humarı
Şahıra ilhamdır munda kovalar.
Ömrü bir pasıldan geçmeyân garı
Gerşinde mün yıllap yaşadyar dağlar.

*İnsan kalbinin kudretinin sarhoşu
Şaire ilham burada havalar
Ömre tek mevsimi geçmeyen kası
Sırtında bin yıllar yaşattıyor dağlar*

. Tabii ki şiir, ilham hakkında yazılmış ilmi fi-
lozofik bir yazı değil, M. Sevidov da bu konunun
ilmi araştırmasını yapan alim değil. Konu şairin
meseleyi şairane ele alması ve şairane çözümleme-
sidir. Bu bakış açısı ile baktığımız zaman. Şair
ilham ile sanat ila hayatın içiçe olduğunu, bilen
birisi olarak, sanatın "kendi" adamı olarak
defalarca tekrarlıyor, Şair olarak fikir
yürüttüğünden dolayı onun subjektif faktörü
gözden kaçırdığı dağdan veyahut çöldem ilham
almak için yeteneğin de olması gerektiğini
hatırlamaması açık seçik anlaşılacak şeydir. Evet
sanat eseri sadece dış dünyanın değil de iç
dünyanın da çeşitli güzellikler ile dolu olması
demektir.

İlham-kalbin haysiyetidir. İnsan hele de şair
kalbinin coşkusu neticesinde türeyen ilham
kaynağını şair M. Seyidov "Gorküye" (İçine süt,
su vebb konulan özel çamurdan yapıldıktan sonra
pişirilen, sıvı maddeleri saklamaya yarayan bir
kap) ile anlatmış.

O "gorküye" nin ana toprak tarafından dol-
duruluşunu şair toprağın kendisinden sızdırarak,
kuyuları su ile doldurmasına benzetiyor. Başka bir
şiirinde ise bu hakkında şöyle diyor:

Şey diyyârler şahir bolsan eğer sen
Baharda pacarlap, akrapda güyüzân
Gök otlara, maysalara güyç beren
Güne yüz tut, govzan vağtı gorküyzân.

*Diyorlar şair isen eğer sen
Baharda yeşerip, güz olgunlaşan
Gök otlara, meyselere güç veren
Görküyzen eksilse başvur güneşe*

Güneş ve toprak yaşam kaynağı, sanat ile
yaşamın daha büyük daha insani şeklidir. Eğer
insan

şimdiye dek geçen zaman zarfı içersinde daha
gelişmiş ise, bunda sanatın inkar edilemeyecek
payı vardır. Çünkü sanat insanlar için gerçek
hayattan daha adaletli daha dürüst ve insanlığa,
güzelliğe daha yakın bir dünya yaratmıştır. Sonra
isa insanlık gelişmemiş dünyadan kendi elleriyle
yaptığı o kâmil dünyasına yetmeye çalışarak,
kendi kendini daha yükseklerle taşıdı. Eğer ki
insanlık günümüzdeki kamilliğine erişmemiş
olsaydı bile, sanat insanlığın dünya hakkındaki
verdiği doğru kararı diyebiliriz. Sanatın büyüklüğü
kıymeti için ise bu yetiyordur. Sanatın büyüklüğü
kıymeti için ise bu yetiyordur.

Evet biz bunları havadan alıp kağıda
yazmıyoruz. Ne zaman ki M. Seyidov'un sanat
şiir, şiir aleminin hakkındaki eserlerini okuyoruz
sistemli karşılaştırmalarla genellemelerle
düşündüğümüz de bu kararı veriyoruz. Şairin
okumuş olması, yüksek entellektüelliği ve vatan-
daş kalbi bu fikirleri dağıtmaya elverişlidir. Tabiat-
tan alınan berrak ve büyük yeteneğin emriyle dünyaya
gelmiş şiirler türkmen şiir aleminde sanat
hakkındaki en kuvvetli şairane duyguların arasına
giriyor. Onları okudukça şairin sanata olan
saygısının köklü olduğunu ve değişik olduğunu
anıyorsun. O hayatının anlamını, dünyanın
zevkini, herşeyini sanata bağlıyor. Herkes başka
birşey için dünyaya geliyor, bir şeyler için yaşıyor.
Şairin tarzı sanata bağlıdır. Şairlikte, kendisini
serbest hissedenden bir şahsiyet'in sanata yukarıdaki
gibi bakması çok doğal bir şeydir. Sanatın,
bununla birlikte şiir aleminin hakkındaki, bunların
olduğu gibi başka dünya olduğu hakkındaki
düşünceleri bile başlı başına bir dünyadır. Şair
orada güzelliğin ve hayatın baki sembollerini
görüyor.

ine şol çeşmânin birce bulgari
Dünyânin hüyrlerin yıgnar gâşına
Goca bolsan seni seyle âkider
Bir çok yaşap giden yiğrim yaşına.

*İşte bu çeşmenin birce kadehi
Dünya hurilerini toplar kaşına
Kocamışsan seyahete götürür
Yaşayıp geçtiğin yirmi yaşına*

O cülgâni döretmândir tebiğat
Döraptirol gudratından galamın
Berer sana bir baharın eşretin
Havasından bir gerek dem alanın.

*O vadiyi yaratmamış tabiat
Türemiş o kudretinden kalemin
Verir sana bahar gibi bir lezzet
Havasından bir kaç nefes aldığın.*

Bu satırlar sanatın insanlar, okurlar, cemiyet için olan kıymetini anlatacak tarzda yazılmıştır. Şiirlerin görevi, onun vatandaşlık borcu ile bağlı türemiş satırlar kendisinin doğallığı ve asil duygularla yoğrulmuş olmasıyla farklı bir izlenim bırakıyor. Böyle olmadığı takdirde bu konuda yazılan kuru, boş ve düzyazı gibi bir şey olup çıkıyor. Her halde bundan olacak ki şair hafiflikten, havalı olmaktan kaçmayı yeğliyor. Zaten havalılık yeteneğin yalan da sanatın düşmanıdır. Sanat ve şiir alemi yapay güllerin soğukluğundan dağ taşının ağır başlılığını kendine daha yakın sayıyor. Bundan dolayı da doğallığın bir çeşme suyu berraklığında M. Seyidov'un şiirlerine yansması, şaşılması gerekemeyeceklerdendir. Şairin kalemi hiç bir zaman okurun ümidini aldatmıyor, moralini bozmuyor. Bu okurun, şiire, sanata olan inancını ve sevgisini artırıyor onun estetik duygularının güzellik ananeleri içerisinde kâmilleşmesine yardım ediyor.

Şiir dünyası hakkındaki şiirlerin okurla (yaşamla) olan ilişkisi dünyadaki süregiden ilişkilerin özel örneğidir. Şairin yeteneğini ölçen terazi okur kalbi. Bu kalbin harikulade şiirler aracılığıyla bütün dünya (ehl-i dünya) uyumuna ve güzelliğine katılması şiirin kendi görevini en güzel şekilde yerine getirdiğidir. Ustalık yeteneği kökünden yatan büyük insanperverlik ve şairane alçak gönüllülük işte böyle büyük işleri başarabiliyor. Evet, M. Seyidov'un sanat hakkındaki düşüncelerinin alanı geniş manası ise derindir. Şairin bu konudaki şiirlerinde birçok meseleye değiniliyor.

İnceliğne, kınlığına garaman
Sırça daşı ussa irginsiz yondu
İne şeydip bir vartkı gahrıman
Daş bolup cakana tözeden indi.

*İnceliğine zorluğuna rağmen
Sırçayı işledi sabırla usta
İşte böyle bir zamanki kahraman
Yeniden taş olup geldi cihana*

Dövür indi elâbersin eleğın,
Yıllar indi sarabersin kelebin
Ömrü halas etti şahir ilhamı
Yuvdarha ağzından çarkı feleğın.

*Zaman artık elesin eleğini
Yıllar sarsın bırak örümceğini
Bir ömrü kurtardı şair ilhamı
Yırtıcı ağzından çarkifeleğın.*

Sanat, ölüme karşı atılan cesur bir adımdır. Sanat insanın ölmesini engelliyor. Şairin bu fikrini şöyle açıklamak mümkün; sanatın esas manası. yapsamı tastiklemekte ve ölümü yenmekten ibaret. Türkmen şiir aleminde bu gibi fikirlerin çok seyrek olduğunu söylemek mümkündür. Bunun için bu fikirlerin canlandırılması da orijinallikten yoksun değildir. Sırçayı işlemek cansızdan canlıyı üretmektir. Böylece bir insanın ölmesi engelleniyor. Hem burada konu yapılan iş hakkında, değil de, onu yapan usta hakkındadır. Çünkü şairin kendisinin dediği gibi usta veya bir şeyi yapan başkasına değil kendisine miras bırakıyor. Mirasın insanların aklında yaparı yaşatacağı daha yapıt dururken, onu yapanın unutulmayacağı kesindir. Konunun buraya kadar gelmesi, şiirde yazar konumunun sağlam temel üzerinde oluştuğunu, manevi yönden bakılığa yönlendirilmiş olduğunu gösteriyor. Bakılık hakkında söz açılmışken şiirin en son satırındaki nesneye dikkat çekmek istiyoruz. Konu çarkifelek, feleğın çarkı dönüyor, zaman geçip herşey yitip yok oluyor. Herşey yaşam dan hayattan ölüme doğru ilerliyor, ölümün korkunç sıfatını ise şair yırtıcı ağız demekle açıklıyor. Evet zamanla herşey o yırtıcı ağıza doğru gidiyor. Sadece mücadele, bu mücadelenin bir şekli yerindeki sanat, eceli yenmeye, en azından manevi, ruhi olarak yenmeye olanak sağlıyor. Dünyada yaşam, hayat geçici, ölüm muhakkaktır. Sanat ise bu muhakkak karşısına baki hayatı alternatif olarak sunuyor.

İne dostum erkekte görmüştü
Ata baba dovameden durmuşsun
Diyârler uçanmış gadım gahrıman
Ganatında Simrug atlı bir guşun

*İşte dostum masaldaki durumu
Ataların yaşadığı hayatın
Diyarlar, uçmuş bir eski kahraman
Kanatında Simrug adlı bir kuşun*

İycek zadın, içcek zadın uzadıp
Uzak yolda kem etmândir höreğin
Şol yiğit azıgnın gutaran vağıtı
Sogrup alıp berenmişin yüreğin

*Yiyeceği, içeceği uzatıp
Uzun yolda eksiltmemiş yemeği
O kahraman yemin bittiği vakit
Göğsünden çıkarmış vermiş yüreği.*

Şo diyilyan Simrug guşu adamlar
Beyik poeziya diyip çaklayar.
Şahrı ona soğrup beryân yüreğin
O lam onu gelecek nesle saklıyor.

Adı geçen Simrug kuşa insanlar
Büyük şiir alemidir diyolar.
Şair ona vermiş sineden kalbi
O saklıyor gelecek nesillere

Biz bu şiirde şiir aleminin alegorik biçimde Simrug kuşunun sıfatında verildiğini görüyoruz. Deki allegori nedir? Bu ilmi soruya, "Edebiyat ansiklopedisin" de şöyle cevap veriliyor. "Allegor'i (Yunanca/allegori- mecaz anlam: Hayali bir düşünceyi nesleştirecek veren edebi tarz ya da sıfatlama biçimi". Şiir alemi Hayali düşünce maddi bir varlık olan kuşun sıfatın da veriliyor. Bu tür edebi tarz da şiirin güzellik ve dirilik yani yaşam ideali ile doğrudan ilişkilidir. Simrug kuşu zamanın ve genişliğin her türlü sınırını aşmayı başaran bir kuş. Şiir alemi, sanat ise böyle bir artı sahibidir. Burada mecaz anlam, yukarıdakiler gibi paralel benzerliklere dayanıyor. Fakat, yukarıdaki şiirde ana tema bu değildir. Ana tema, şairin söylediği şairlerin kalplerini şiir alemine bağışladıklarıdır. Kalp yaşa-

mın en önemli noktası. Şairin özel hayatı, şiir aleminin aracılığıyla ehl-i insan hayatına katılıyor. Orada kalbi sineden çekmenin kullanılması anlamın daha fizik, duyarlı olmasını sağlıyor. Bu da kahramanlık hislerini uyandırıyor. Özel hayatını başkalarına eserleriyle bağışlamazsan, daha doğrusu kurban etmezsen o arzulan bakiliğe ulaşmak olanaksız birşey. İşte Şairin bir tek kelimesinden çıkan manalar bunlar gibidir.

Şair'in kalbi şiir aleminin, şairane duyguların çeşmesidir. Bunun için de şiirin derinliği de büyüklüğü o çeşmeye direkmen bağlıdır.

Naçe gündür yüzi imi- salalık
Bu denzin anırısı görünmez dünya
Hak aydan ekeni gadım bir vagt
Denizleri şahrı kalbına denân

*Nice gündür yüzü durgun
Denizin arkası gözükmez dünya
Doğru demiş eskilerden birisi
Denizleri şair kalbi gibi gören*

Üytgeşik dâl eken oların dâbem
Şahrına duyguların dâbinden
Şüyşüp gelyân gaya yalı talkunlar
Gopar eken denizlerin düybünden

*Değişik değil onların adetleri
Şair duyguların adetlerinden
Akıp gelen kaya gibi dalgalar
Kopuyormuş denizlerinden dibinden*

Şair'in kalbinin çeşitli durumları, denizin de her türlü halleri var. Şiirin denizin durgun zamanıyla başlaması da çok şeyi anlatıyor denilebilir. Şairin kalbi denildiğinde, ya da şair denildiğinde şen, coşkulu birisi göz önüne geliyor. Lakin tam bu şekilde galiba. Kalbin her türlü halleri okuyor. Fakat eser yaratmak şüphesiz coşkuyla bağlı olacak, onun deniz gibi herkesin gözünün önünde olması şart değil. Yine de şairin denizi içinde gönlündeki. Fakat, coşmak, üreticilik yaratıcılık deliliğin en son noktasına ulaşmak gerekiyor. Yaratmak kanunların uygun olarak şair aklındakini geldiği fırsatta yazmalı Nede olsa bir şeyin gelmesi için derinlerde bir şeyin yani yeteneğin olması

lazım. Şairin kalbinden çıkarlar o anda çiğ, ham oluşmamış olabilir ama bu bir ayıp değil. Vaktin geçmesi ile şair onun üstünde işler, onu süsler, eksikliğini tamamlar; fazlasını ayırır. Önemli olan bu fikrin içten gelmesidir.

Yaratmak-enteresan bir şey. M. Seyidov'un bu konudaki şiirleride diğer konudaki şiirlerine ekleni veriyor. Onlarda şair işlenen konunun çeşitli ehemmiyetli taraflarına dikkat çekiyor. Birisinde kendi eserinin mayası hakkında düşüncelerini açıklıyor. Burada eserlerinde kullanıldığı sıfatlara yüz-leniyor ve kendisinin şairane dünyasını sandığa benzeterek düşüncelerini açıyor. Yaratıcılık o sandığın içini arayıp tarayıp, onunla uğraşmak şeklinde gösteriliyor. Peki bu sandıktakiler nereden geldi acaba?

Has galarak barmak basıp sanardan
Sığan zatlar şol küçük sandığa
Başda ene süydi bilen sinipdi.
İne şalan eñçemesi zandıma.

*Parmak ile saymak hiç mümkün değil
Olanları bu küçük sandıkta
Başta ana sütü ile sinmişti.
Bunların birçoğu çocuklukta.*

Şalıp getirdiler gonşı okara
Şo zatların acabından acabın
Men önümde yazıp dılar adamlar.
Özlerinin sahavatlı saçağın.

*Koyup getirdiler biricik tabağa
O güzelliklerin en güzelini
Önümde serdiler o insanlar
Bereketli sofralarını*

Evet şairin herşeyi toprağa bağlı. Buradaki toprak kelimesinin çok büyük bir ahlak anlamında olduğunu belirtmek gerekiyor. O vatan hayat, ana-baba gibi önemle kaynağı topraktan alması da onun eserlerinin derecesini ve önemini belirtiyor. O kendisinin kimliğine ana sütü ile sinenlerin mukaddes olduğunu bu kelimeyi kullanmadan anlatabiliyor. Bu onun yeteneğinin doğallığından gelip çıkıyor. Yaratıcılığın hammaddesi ile gerçek bir eserin arasında uzun mesafeler var. Yaşamın ham-

maddesi, kaynağı eserin bir madydesine düşününceye kadar, şairin şairlik yeteneğinde olgunlaşmış emeğin içinden geçecektir. İşte bu konuda yaratıcılık denilen altın zincirin bir halkası hakkında da şairin harika fikirlerinin olduğunu belirtmek lazım. Şair burada da güzel detayların aracılığı ile bu zor işi canlılığı ve derinliği açısından güzel bir şekilde gösterebilmiştir. Burada tamamen reel ve milli detayları kullanarak okurken anlayacağı dilde konuşmayı başarmıştır;

Yakası nağışlı bezemen kızlar.
Şol innanî salmasada yadına
Keşde çekip giceleri ötürer.
İnnelerem minasıptır aydıma.

*Yakası nakışlı süslenmiş kızlar
O iğneyi hatırlamasada bile
Nakışları yapan uzun geceler
İğnelerde layıktır be şarkıya.*

Goşgılarım, sizi okan mahalı
Cuvan kızlar, güller yüzle enneler
Aydın hökman! "Anırında keşdelen
Yatır-diyip-şövür çeken irmeler.

*Şiirlerim, sizi okuduklasında
Genç kızlar ve güleç yüzlü yengeler
Deyin mutlak peşinde nakışların
"Yattıyor çalışkan küçük iğneler".*

Evet şiirin temelinde alınmış olay başarıyla alınmış. Burada hem millilik, hem yaşamsallık var. Fakat "iğne" kelimesinin daha çok uyum sağladığını belirtmek gerekir. Şair eser yaratmanın bütün zorluğunu eziyetini o iğneyle verebilmiştir. Onun gibi iğneli, zor olduğu için de şair kaleminden güzel ve enteresan satırlar, eserler çıkıyor. Bu konuda şairin güzel bir şiiri var. orada şair kâmil sanatı şöyle değerlendiriyor:

Goşgı nâme?
Gelin yine bir gezek
Cogabın gözlâlin bu sovalın
"Arheologların gazıp olan kerpicin
Görüpmidin?" diydi mana bir alım.

Şiir nedir?
Gelin yine bir defa
Cevabını arayalım sualin.
"Arkeologların bulduğu kerpici
Görmüy müydun?" dedi bana bir alim

"Şol kerpiçler uvâp gara daşları
Demirleri sanaç kimin tüytmelân
Vağşı penceresinde geçen asırlan.
Saklanıptır bir durkundan aytgemânı.

"O kerpiçler, kara taşı öğüten
Demirleri ufak ufak parçalayan
Vahşi penceresinde çok asırların
Saklanmışlar bak hiç değişmeden.

Şol gadımı Ferdövsilen, Gomerlen
Eli bilen galıplara gulan zat
Asırlarda mizemeyân kerpîçdir.
Eşder bolsan şahır goşa diylen zat"

İşte o Firdövsî ve Gömerlerin
Eli ile kalıplara konulanlar
Asırlarca korunan o kerpîçtir.
Anlıyorsan şair şiir denilen şeyler.

Şairin sanat eserine verdiği bu açıklaması kendisinin dakiklığıyla okurun hoşuna gidiyor. Sanatın temel birliği sanat eseridir. Sanat eserinin temelini ve yaşama bağlılığını şair kerpice benzetiyor. Bu ise o kerpicing çıktığı yerin, şairin kalbinin tüm ızdırabını daha iyi gösteriyor.